Դիտելի կէտ մըն է նաեւ “Սարարադ„ եւ “Արարադ„ ուղղագրութիւնը։ Այս երկու՝ իրենց աւանդութեամբը միայն Փաւստոսի եւ Անանունի առանձնայատուկ անունները, հակառակ Ս. Գրոց եւ ընդհանրապէս հայ մատենագրութեան սովորական ուղղագրութեան, ամէն անգամուն դով կը տառադարձուին, մինչդեռ Հայաստանի համանուն նահանգը “Արարատ„ միշտ “Այրարատ„։

Մեր կարծեօք՝ ինչպէս արդէն ցուցըցած ենք Յուշարձանի մէջ հրատարակուած մեր՝ “Սարարա՞դ թէ Արարադ„ աշխատութեան մէջ, նոյն իսկ Փաւստոսի “Սարարադ„ը նախնաբար “Արարադ„ էր, զոր հաստատած էինք գլխաւորաբար այն սկզբամբ թէ քանի որ Անանունի վերոյիշեալ հատուածը Փաւստոսի Առաջին պատմութեան կը վերաբերի, եւ այն ալ ստոյգ է, որ “Արարադ„ը թէ՛ իր նոյեան տապանին աւանդութեամբը եւ թէ՛ իբրեւ աշխարհագրական անուն Ծննդոց գրքէն կախում ունի, “Սարարադ„ը, որ հոս նոյնպէս շնորհիւ Ս. Գրոց ազդեցութեան մեզի կը ներկայանայ իբրեւ “Արարադ„ երկրին տապանակիր լեռը, պէտք է ուղղել “Արարադ„ համաձայն Ս. Գրոց Աղեքսանդրեան թարգմանութեան եւ քանի մը Ս. Հարց ըմբռնման։ Դաշինքի (1912, թիւ 842) Յուշարձանի նուիրած մէկ քննադատականին մէջ մեր այս տեսութիւնը անհաւանական գտնուած է եւ կը խոստացուի այս մասին գրել ուրիշ առթիւ, կը սպասենք խոստման գործադրութեան։

Հոս մեր ցուցումնաբերութեանց շարքը կը վերջանայ։ Անանունի խնդիրը այլ եւս լուծուած է. եւ անոր հետ լուծուած է միանգամայն Խորենացւոյ գլխաւոր աղբեր խնդիրը, “Մարաբբաս Կատինա„ն Փաւստոս է, որուն հետ սակայն վարուած է այնպէս, ինչպէս անոր Բ. Պատմութիւն հետ. Սորկօրէն կապուած է, բայց սորուկ չնկատուելու վախէն, մանաւանդ թէ ինքն իրեն շատ աւելի մեծ հեղինակութիւն մը տալու տենչանքէն Փաւստոսէն պատմուածը միշտ այլափոխած եւ կամ՝ Յ. Դաղբաշեանի լեզուաւ խօսելով, “խարդախած է„։ Երկուքին համեմատական ուսումնասիրութիւնը շատ թաքուն իրողութիւններ հրապարակ պիտի հանէ։

(Վերջը յաջ. անգամ։) Հ. Ա. ՄԱՏԻԿԵԱՆ

ՋԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՅԵՍՈՒԱՅ, ԴԱՏԱՒՈՐԱՑ, ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ ԵՓՐԵՄԵԱՆ ՀԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Եփրեմի լայն գրականութիւնը տակաւին չէ յարգուած քննադատօրէն յօրինուած ամբողջական հրատարակութեամբ ո՛չ Եւրոպայի մէջ եւ ո՛չ մեր քով։ Եփրեմեան գործոց Վենետիկի քառահատոր տպագրութիւնը[1] վրիպակաւոր ձեռագիրներու “ցսիւղորայս„ հաւատարիմ արտագրութիւնն է պարզապէս, ուր չի մտնուիր ձեռք մը՝ որ փոյթ տարած ըլլայ գոնէ ակնյայտնի վրիպագրութիւններն ուղղագրելու, քննական միտք մը՝ որ մամուլի յանձնուելի հատուածին հարազատութեան կամ ոչ-հարազատութեան մասին գոնէ տարակոյս յարուցած ըլլայ։ Der Text ist durch Myriaden von Fehlern verunstaltet und der Leser muss sich in diesem Gestrüppe Schritt für Schritt durch Emendationen den Weg bahnen. Կրումպախերի այս բացատրութիւնը[2] որչափ ալ չափազանց ըլլայ հայ հրատարակութեան համար, այսու հանդերձ մութ ու անորոշ հատուածներ, տարակուսական, կասկածելի բառեր ու ձեւեր կը հարկադրեն զմեզ իրապէս՝ “այս խառնակեալ մացառուտքի մէջէն սրբագրութիւններով քայլ առ քայլ միայն ճանապարհ հորդել։„ Այս քրտնաջան աշխատութիւնը բնագրական համեմատութիւններով փոքր ի շատէ կը նուազէր անշուշտ եթէ հայերէն ծանօթ բնագրին համապատասխան ասորի բնագիրը տուած չըլլար իւր ինքնակաց գոյութիւնը[3]. կարեւոր պակաս մըն է այս բնականաբար, զոր առ այժմ կը մեղմէ գոնէ ձեռագրական համեմատութեան կարելիութիւնը։ Եթէ ճոխ մատենադարաններու անարգել մուտ գործող գրասէրներն յանձն առնուին ձեռագրական պարզ համեմատութիւններով միայն մատչելի ընել հասարակութեան այլուստ անհպելի ձեռագիրներու կարեւոր ընթերցուածները, այսու, կը կարծենք, պատեհութիւն կը տրուէր նախնեաց մատենագրութիւններով զբաղող անհատի մը՝ ցիր ու ցան սփռուած համեմատութիւններն ի մի հաւաքելով կազմել ըստ կարելւոյն անեղծ ու անսխալ բնագիր մը։

[1] Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք, 4 հատ. Վենետիկ 1836։

[2] K. Krumbacher, Miszellen zu Romanos, München 1907, 79.

[3] Այս մասին ուրիշ առթիւ պիտի խօսինք։

digitised by A.R.A.R.@

նման ծառայութիւն մը մատուցանելու դիտմամբ աՀա կը ձեռնարկենք յաջորդ Համեմատութեան, որով շատ բան կը լուսաբանուի, շատ բան կ'ուղղագրուի Եփրեմի Ս. Գրոց մեկնութիւններու մէջ։

Տպագրին Հանդէպ Համեմատութեան միւս եզրը կը կազմէ մեզի Մատենադարանիս թիւ 229 ձեռագիրը, մանրամասնօրէն վերլուծուած Տաշեանէ[1], ուր կը բովանդակուին ի մէջ այլոց Թղ. 165ա—169բ Սրբոյն Եփրեմի Մեկնութիւն Յեսուայ [եւ Դատաւորաց][2], Թղ. 171ա—177բ Մեկնութիւն Գրոցն Դատաւորաց[3], Թղ. 191ա—211բ Մեկնութիւն առաջնոյ Թագաւորաց[4], Թղ. 203բ—211 Երկրորդ Թագաւորաց[5], Թղ. 211բ—226բ Մեկնութիւն Երրորդ Թագաւորաց. Թղ. 222բ առանց յատուկ բաժանման կը սկսի չորրորդ Թագաւորութեանց մեկնութիւնը. լուսանցքի վրայ կայ միայն Չորր. Թագ., վերջ Թղ. 22բ[6]. Թղ. 222ա—236բ Մեկնութիւն դպրութեան Իբրամենու[7]։

ԱՀա այս Հատուածներն Համեմատելով զգուշութեամբ տպագրին Հետ՝ ընտիր ու Հարազատ ընթերցուածները պիտի մատնանշենք մի առ մի. բաց տպուած բառերն ու Հատուածները կը նշանակեն ուղիղ ընթերցուածները. պիտի փութանք յիշատակութեան նիւթ առնելու նաեւ տարակուսական Հետաքրքիր ձեւերը եւ ուր Հարկ է պիտի կցենք նաեւ մեր անձնական դատումները։

Համեմատութեան անցնելէն յառաջ սակայն Հարկ կը զգամ այստեղ մտադրութիւն Հրաւիրել Հետեւեալ կարեւոր կէտին։ Ինչպէս կը տեսնուի, Եփրեմի Մեկնութեան եւ ի մասնաւորի Վենետիկեան Հրատարակութեան եւ Ս. Գրոց Թարգմանութեան գլխակարգութիւնները չեն Համաձայնիր իրարու. Ս. Գրոց Ա եւ Բ Թագաւորութիւնները Մեկնութեանս մէջ կ'անուանուին "Գիրք Սամուէլի„ եւ կը կազմեն միայար մատենագրութիւն մը, զոր Վարդան Հետեւելով Ս. Գրոց բաժնած է երկու Հատուածի. Եփրեմի քով Աստուածաշունչի Գ. եւ Դ. Թագաւորութիւնները կը կազմեն բուն Թագաւորութեան գիրքը, որ նոյնպէս բաժանում չունի, այլ կը կոչուի "Մեկնութիւն Թագաւորութեան„. այսպէս է նաեւ "Մեկնութիւն դպրութեան Իբրամենու„, ուր չկայ բաժանումն Մնացորդաց Ա եւ Բ գրքերու։ Եօթանասնից Թարգմանութենէն այս շեղումները բարեբախտաբար առիթ չեն տուած ընդօրինակիչներու փոփոխութեան ենթարկելու Մեկնութեանս սկզբնական Հնագոյն բաժանումները[1], որոնք ի մէջ այլոց մեծ ապացոյց են իբրեւ Հարազատ եփրեմեան ընդունելու Հայ մեկնութիւնը, որոնք — ինչպէս ըսինք — չեն Համաձայնիր Եփրեմի անուամբ ծանօթ Հատուածներու Հետ[2]։

Դիտողութիւն մըն ալ Իբրամէն ընթերցուածի մասին. ինչպէս եբրայական նոյնպէս ասորի Ս. Գիրքը Մնացորդաց մատեանը կը կոչեն "Դիբրէեոմին„ = verba aut res gestae dierum[3], մեր նորագրած իմաստով առած է Եփրեմի Թարգմանիչը ասորի բառը. "Մատենագիրն դպրութեան իբրամենու, զի է մեկնութիւն նորա դպրութիւն՝ վարուց աւուրց Թագաւորաց Յուդայ„ (էջ 463) եւ դարձեալ "կատարեցաւ մեկնութիւն դպրութեան իբրամենու[4], զի սա ինքն է (Ձեռ. իսկ տպ. չիք Է) վարուց աւուրց Թագաւորաց Հրէաստանի„ (էջ 495). այս մեկնութիւնը սակայն ի զուր պիտի որոնենք Իբրամէն բառին մէջ. տէնը ܝܘܡܐ (օր) յոգնակին է անշուշտ ܝܘܡܐ, իսկ եթէ բնաւ իմաստ չունի, այս պատճառաւ թոյլ կու տամ ինծի ուղղագրութիւն մը փորձել եւ եթէ ընթեռնուլ דברי (= ܝܘܡܝ). որով կ'ունենանք դպրութիւն Դիբրամենու[5], որ է բառական "վարուց աւուրց։„

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅԵՍՈՒԱՅ։ — 1. V (= Վենետիկեան տպագրութիւն) էջ 307

1 Տուցակ, էջ 592-596։

2 Տպ. Հտր. Ա. "Մեկնութիւն Յեսուայ„, 307-322. սկիզբը (տպ. էջ 299-307) չէ առնուած ձեռագրին մէջ։

3 Տպ. անդ. "Մեկնութիւն Աջգաց„, էջ 325—347։

4 Տպ. անդ. "Մեկնութիւն Սամուէլի„, էջ 351-412։

5 Այս բաժանմունքը չկայ տպագրին մէջ ուր Սամուէլի Մեկնութեան մասը կը կազմէ ձեռ. "Երկրորդ Թագաւորացը„. Հմմտ. Տաշեան, անդ., 595։

6 Տպ. "Մեկնութիւն Թագաւորութեան„, էջ 415-60։

7 Տպ. 463-495։

1 Հմմտ. F. Kaulen, Einleitung in die hl. Schrift, alten und neuen Testaments, Ֆրայբուրգ 1876, էջք 186, 201։

2 A. Pohlmann, S. Ephraemi Syri commentariorum in s. Scripturam textus etc. 1862, part. 1, էջ 8, 26-27։

3 Տես H. Zschokke, Historia sacra antiqui Testamenti, ed. VI. Vindobonae 1910, էջ 311։

4 Տես նաեւ "յորոց աւուրս գրեցաւ սոյն դպրութիւնս այս իբրամենու„ (էջ 465)։ Բացաձիգ տպուածը պատճառաց գրքին Հեղինակը կը Համկնայ "Դատաւորաց„, Հմմտ. Տաշեան, անդ. էջ 216։

5 Այս առթիւ Համեմատելու է Յերոնիմեայ "վասն յերկուս գիրս առ ի Հեբրայեցւոցն բաժանելոյ„ Հատուածին (Հմմտ. ԲԶՄ 1877, էջ 202-203 եւ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ 1867, Թիւ 811-812) ուր ընթերցուածը "զԴամբրէովմինն, որ նշանակէ զբանս աւուրցն = լատ dibre haiamim, id est verba dierum.

digitized by A.R.A.R.@

“Մի կոտորեսցին ի սրոյ սուսերի Յեչովայ” = W (Վիեննայի ձեռագիր) Թղ. 165ա “ի սուր սուսերի”: — **2.** V էջ 308 “Արհամարհեսցի նա… յերկիրն պարգեւաց” = W Թղ. 165ա “յերկիրն”: — **3.** էջ 309 “նովաւ եղեւ ազգ ամենայն ժողովրդեանն”, W ունի, Թղ. 165բ “ազգումն”: — **4.** V էջ 310 “հանել զկաւչեկս ի յատից իւրոց” = W անդ. “յատից իւրոց”. գաւառական հայերէնի մէջ է եւ յ նախդիրներու միասին գործածութիւնը յատուկ, կը ցուցընեն համեմատութիւնները, հմմտ. “է յաւր կոտորածին”, էջ 329, Զ. “յաւր”, Թղ. 172ա. “է յաղաւթից”, էջ 356, Զ. “յաղաւթից”, Թղ. 192բ. “է յղեւտացւոց”, էջ 371, Զ. “ղեւտացւոց”, Թղ. 197բ. “է յորդւոցն”, էջ 374, Զ. “յորդւոցն”, 198բ. “զաւ է յապայսն”, էջ 384, Զ. “զաւ յապայսն”, Թղ. 202ա. “է յառաջին”, էջ 404, Զ. “յառաջին”, Թղ. 209ա. “յալեւորէ”, էջ 430, Զ. “է յալեւորէ”, Թղ. 216բ. “է յեւթներորդ”, էջ 486, Զ. “եւթներորդ”, Թղ. 234ա. — **5** V էջ 310 “ի զաւրագլուխ անդ՝ որ եկեալ էր” = W անդ. “այն որ եկեալ էր”: — **6.** V անդ. “առաջին աւրն եւ զերկրորդն” = W 166ա “զառաջին աւրն …”: — **7.** V էջ 311 “ի խրախոյս բարբառ աղաղակի” = W անդ. “եւ ի բարբառ”: — **8.** V անդ. “մինչեւ ցայսաւր խոկ կան” = W անդ. “մինչեւ ցայսաւր խոկ կայ նա”: — **9.** V էջ 312 “շառափնատ”ի տարբերութիւն չունի W, Թղ. 166բ: — **10.** V էջ 315 “ետուն նոցա զաւրհնութիւն” = W անդ. “միւս օրինակ”ի համաձայն ունի “զհաւանութիւն”: — **11.** V էջ 316, “կաց, ասէ, արեգակն ի Գաբաւոն եւ լուսին ի դաշտ Իլոնի … արգելուլ լուսնին ի դաշտ Իլովնի” = W 167բ, “կացցէ, ասէ… ի դաշտին Ղոնի …ի դաշտին Ղոնի”: — **12.** V էջ 316 “զերկինս եւ զլուսաւորս” = W անդ. “զերկինս”: — **13.** V էջ 317 “ի ամբակս երիւարաց” = W 167բ “երիվարաց”, այսպէս է նաեւ էջ 334 = Զ. 173բ. էջ 334 = Զ. 214ա. էջ 457 = Զ. 226ա. էջ 480 = Զ. 232ա (bis), էջ 482 = Զ. 232բ. հմմտ. Մէնէվիշեան, Հոյ. լեզուի ուղղագրութեան խնդիրը. էջ 43: — **14** V անդ. “զայնոսիկ թագաւորս …կատարեաց Յեչովլ… եւ ոչ միայն զնոսա զիւղ մի փոքրիկ որ ապրեցաւ ի նոցանէն՝ բայց թէ Գաբաւոն, զորս ինքն կացոյց պաշտել ծառայել Իսրայէլի” W Թղ. 167բ ունի “որ ապրեցաւն ի նմանէ …զորս (կարդա՝ զոր) կեցոյց…”: — **15.** V անդ. “յորս հպարտացեալն էին” = W անդ. “յորս յուսացեալ հպարտացեալ էին”: — **16.** V անդ. “եւ զի յաւել եւս ասաց” = W անդ. “յաւել եւ ասաց”: — **17.** V անդ. “մի եղիցի ի վերայ նոցա աղաչանք եւ պաղատ”, միւս օր. “վաչանք եւ աղէտ” = W անդ. “աղաչանք եւ պաղէտ”. այսպէս դարձեալ Մնացորդաց մեկնութեան մէջ, էջ 475 “աղէտ խնդրուածոց”, Զ. Թղ. 230 “պաղէտ”, հմմտ. Զգօն “մատոյց զջերմեռանդ պաղէտն խնդրուածովք”, էջ 305 “եւ Աստ մատոյց զպաղէտ աղաչանաւք”, էջ 339: — **18.** V էջ 318 “ութսուն եւ հինգ ամէ իմ. Զ. Թղ. 168ա կը կարդայ “…ամաց եմ”, որ նոյնպէս ընտիր է: — **19.** V էջ 319 “յաներկիւղ յանհոգ յապահով վստահութեամբ” = W անդ. “աներկիւղ անհոգ եւ ապահով վստահութեան”: — **20.** V էջ 320 “զուխտիւն որ ուխտեցին” = W 168բ “զոր”. գաւառական հայերէնի մէջ փոխանակ զոր… կամ յոր… գործածելու որ… գործածելը ոչ թէ հին մատենագրութեան կամ ընտանեկան լեզուին բնութիւնը կը թուի թէ կը տանէր (Այտընեան, Քննակ. Քեր. Ն-խօշ-ինլ, էջ 90—91) այլ կ'երեւայ թէ յետին դարերու աղաւաղում է, համեմատութենէն յայտնի կ'իմացուի թէ գաւառական լեզուն ունէր իւր բնորոշ օրէնքները, հմմտ. Եփր. Ա, էջ 320 “շինեաց զսեղանն”, Զ. “սեղանն”, Թղ. 168բ. էջ 321 “ետ Եսաւայ զլեառն Սէիրայ”, Զ. “լեառն”, Թղ. 169ա. էջ 338 “որ սպանին”, Զ. ուղիղ “զոր սպանին”, Թղ. 175ա. էջ 305 տես (այրն) զհարճն, Զ. “հարճն”, Թղ. 177ա. էջ 386 “ոչ ունէր նա… զշունչ մարգարէին”, Զ. “շունչ”, Թղ. 2·3ա եւ այլն: — **21.** V անդ. “այլ զի մի ասիցեն վաղիւ որդիքն ձեր” = W Թղ. 168բ “այլ զի մի դարձուսցեն որդիքն ձեր զմեր որդիսս ի տեառնէ, վասն այն շինեցաք զնա զի մի ասիցեն”. բացատրիչ հատուածը կը պակսի բնագրին մէջ: — **22.** V էջ 321 “գնասցեն ընդ շաւղաց” = W Թղ. 169ա զհետ շաւղաց: — **23.** V անդ. “գործովք ձեռովք” = W անդ. “ձերովք”: — **24.** V անդ. “ժողովեաց զնոսա… առեալ ցնոսա” = W անդ. “առել ցնոսա”. հմմտ. ՀԱ. 1912, էջ 157: — **25.** V էջ 322 “պաշտաւն դից գիտական” = W Թղ. 169բ “գիտականց”:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՑ ԱԶԳԱՑ. — **1.** V էջ 325 “ժողովրդեանն եւ ի հեթանոսս” = W Թղ. 171ա “ի ժողովրդեանն”: — **2.** V անդ. “Քանզի որպէս յար է — զաւրութեանն Յեչովայ” հատուածը Մատենադարանիս Թիւ 47 Զ.-ին մէջ այսպէս պարզուած է “Քանզի որպէս սկիզբն առաջնորդութեանն Յեսուայ ի կատարման մարգարէութեան եւ առաջնորդութեանն Մովսէսի եղեւ, սոյնպէս սկիզբն դատաւորացն որ կացին զկնի Յեսուայ, ի վաղճանին Յեսուայ եղեւ”: — **3.** V էջ 327 “ի նմա խսկ խոստացեալ է” = W Թղ. 171ա “ն մա խսկ”: — **4.** V. էջ 328 “խաւսեցին… խնամութիւն ընդ քանանացիս” = W 171բ “խառնեցին”, երկուքն ալ ընտիր: — **5.** V անդ. “կացոյց տէր փրկիչ զԳոթոնիէլ” = W անդ. “կացոյց նոցա տէր”: — **6.** V էջ 329 “մատնեաց զնոսա ի ձեռս… զաւրավար զաւրացն նորա Սիսարա” = W անդ. “…զաւրավար ի զաւրացն նորա Սիսարայ: — **7.** V անդ. “վարել ընդ քեզ տասն հազար յորդւոց Նեփթաղիմայ” = W Թղ. 171բ—172ա “տասն հազար այր յորդւոցն…”: — **8.** V էջ 331 “ի ձեռն ծածանկողին”, Զ. “միւս օրինակ”ի հա-

digitised by A.R.A.R.@

մանայն կ'ընթեռնու “ծածկոցին„ Թղ. 172բ։ — 9. V էջ 331 “սակաւքն եւ նուազքն„ = W Թղ. 172բ “նուազունքն„, եւ ի հակառակէն ապ. էջ 369 “սակաւքն եւ նուազունքն„, Զ. Թղ. 197ա “նուազքն„։ — 10. V էջ 332 “անկանի զարմացումն յաւրհնիչս եւ յերգարկս ... ի ձեռն վատթարի եւ ծանակի անկաւ պարծոյկ քաջամարտիկն„, միւս օր. “յերգակս ... ծանայ եւ պարուկ քաջամարտիկն„ = W Թղ. 173ա յաւրհնիչս եւ յերգարանս ... ծանեայ եւ պարծուկ քաջամարտիկն„ (Հմմտ. ՀԱ. 1911, էջ 101)։ — 11. V էջ 333 “սիրով քո„ = W Թղ. 173ա “քով„։ — 12. V անդ. “եւ խաւսար իբրեւ ռաւակի ի հեթանոսս„ = W անդ. “եւ իբրեւ խաւսար առաւքի ի հեթանոսս„։ — 13. V անդ. “անուանեցաւ ահա խարամանի„, միւս օր. “խորամանկ„ իսկ Զ. կը կարդայ “ահա գարանաւոր խորամանկ, Թղ. 173ա. Հմմտ. Ծննդոց խթ 17 “Եղիցի Դան ահա գարանաւոր։ — 14. V անդ. “'Հա գայ նաւովք„ W անդ. “ահա գայ„։ — 15. V էջ 334 “կոտորել յաւժարէին եւ յաւարել„ = W Թղ. 173բ. ի կոտորել։ — 16. V էջ 335 “իբրեւ երեր զպատգամն„ = W Թղ 174բ “զպատարագն„։ — 17. V էջ 337 “բարբառեալ կոչէին սուր, ոչ զզաւրսն ... այլ տեառն, = W Թղ. 174բ “զաւրու(ն)„։ — 18. V անդ. “եկին վասն երկուց փախստէից նորա նկանս ի ձեռս նորա„ = W անդ. “փախստէիցն որ անկան ի ձեռս, Հմմտ. ՀԱ. 1912, էջ 177։ — 19. V էջ 339 “ես իսկ ով իցեմ„ = W Թղ. 175ա “իսկ ես ով իցեմ„։ — 20. V անդ. “պատրաստեսցէ զպատարագն ի փառս ծառայից իւրոց„ = W անդ. “ծառայի իւրոյ„։ — 21. V էջ 340 “զուխտ ուխտից իւրոց„ = W Թղ. 175բ “զուխտս„։ — 22. V էջ 341 “Աստուած յայտնեաց նավաւ„ = W Թղ. 176 “յայտնեցաւ„, ինչպէս ունի “միւս օրինակ„։ — 23. V էջ 342 “հզօրացուցեր„ W կը կարդայ “զաւրացոյց„. Թղ. 176բ։ — 24. V էջ 343 “խորտակեալ հանդերձեալ էր„ = W անդ. “խորտակել„։ — 25. V անդ. “յուսանելովն աղքամբն ընդ նիւթս ոստայնւոյ„, “միւս օր.„ ունի ի “հիւսելոյն„. W կ'ընթեռնու “յուսելոյն ասքամբ ընդ նիւթ ոստայնի„, Թղ. 176բ, փչքի առաջ ունենալով Հարանց վարուց “յօսեմ„ը (= հիւսել, անկանել) ուղիղ կը համարիմ Զ.ի “յուսել„ը, զոր սակայն նախադասութեան մէջ պէտք է ուղղել կամ “յուսելովն„ կամ ի յուսելոյն. հաստուածիս համար համեմատելու է Դատ. ԺԶ, “Եթէ ... գեւթանեսին գիսակս գլխոյ իմոյ ընդ ոստայնին„։ — 26. V էջ 344 “եւ արկ միատարած զամենեսին առ հասարակ. լաւագոյն կը թուի Զ.ի ընթերցուածը “միատարած զամենեսեան առ հասարակ սատակեաց„։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՄՈՒԷԼԻ։ — 1. V էջ 351 “վասն յանդիմանութեան Սաւուղի„ = W Թղ. 191ա “վասն յանդգնութեան Սաւուղի„։ — 2. V անդ. “Վասն յանցանելոյն Յովնաթանու ... ըստ նզովս հաւրն„ = W անդ, “վասն անցանելոյն ... ըստ նզովն հաւր„։ — 3. V էջ 352 “մտանել ի տուն Սաւուղի„ = W անդ, “մտանել„։ — 4. V էջ 352 “եւ պատգամաւ տեառն ի նմանէն„ = W անդ “պատգամ„։ — 5. V էջ 353 “հաճեցոյց զնա ընդ Դաւթի„ W ունի “հաշտեցոյց„ Թղ. 191բ։ — 6. V էջ 354 “սիրեցի զքեզ„ = W անդ, սիրեցից զքեզ։ — 7. V էջ 355 “ի ժամանակին յայնմ = W Թղ. 192ա “յայնմիկ, հմմտ. էջ 325 “ի գիրս յոյսմ, զոր Թիւ 47 Ձեռագիրը կը կարդայ “յոյս„. Թղ. 18ա։ — 8. V էջ 357 “վասն այսորիկ եւ որ սոցին նման են„ = W Թղ. 193ա “վասն այսոցիկ„։ — 9. V էջ 359 “զմեկնոցն զասկեհուռ„ = W Թղ. 193բ “զկրկնոցն զոսկեհուռն„։ — 10. V էջ 360 “անճառեցոյց զանձն իւր յորդւոյն իւրմէ„ = W Թղ. 193բ “անճեռեցոյց„ հետաքրքրական ընթերցուածն տնիւ։ — 11. V էջ 364 մեծիւ աղաղակաւ .= W Թղ. 195ա “մեծաւ„։ — 12. V էջ 364 “արհամարհեցաւ ի ձեռն այլազգեացն„ = W անդ. “արհամարհեցաւ անդոսնեցաւ ի ձեռն ...„։ — 13. V էջ 365 “կորեալ զթաթս նորա„ = W անդ, “զթաթս ձեռաց նորա„ հմմտ. Ա. Թագ. Ե. 4։ — 14. V էջ 366 “բոլորով սրտիւք = W Թղ. 195բ “բոլորովք„։ — 15. V էջ 370 “յորում աւուր ահն ունէին ... որ ի նմին աւուր„. Զ. չունի որ, Թղ. 197ա։ — 16. V էջ 371 “ժլատացան„, միւս օրինակն “չլատացան„ որպէս եւ ի յոյներէն, իսկ W “ժլատեցան„ Թղ. 197բ։ — 17. V էջ 373 “ուր ոչ էր հրամայել նմա„ = W Թղ. 198ա “որ ոչ էր հրամայեալ նմա„. ուղղի եւ ուղի չփոթման համար հմմտ. Նորայր, Բառաքննութիւն, էջ 43—44. տես նաեւ Եւս. Քրոն. Ա. էջ 36, Սեբեր. 160, Ղազ. Վեննա. 42. Վարք Հարանց Եգիպ. 270, Թղ. Իգն. 83, Բուզ. 15, 21, 45 (Հմմտ. Աճառեան, ԲԱՆԱՍԷՐ 1903, էջ 191, տես նաեւ էջ 194) եւ այլն։ — 18. V անդ. “զուցէ յայտնեաց„ = W 198բ “զուցէ եթէ յայտնեաց„։ — 19. V անդ. “եւ զի ցուցցէ նմա Սաւուղ„ = W անդ. “ցուցցէ Սամուէլ„։ — 20. V անդ. “խլումն թագաւորութեան նորա„ = W անդ. “խզումն, հմմտ. “պատառեսցէ թագաւորութիւնդ քո ի քէն„ անդ. էջ 374։ — 21. V էջ 376 “մինչեւ թագաւորի = W Թղ. 199ա թագաւորեսցէ։ — 22. V անդ. “ի զգեստս պայծառազգեղ„ W ունի “պայծառազգեստս„ (տես նաեւ ՀԲ. Բ. էջ 593), երկուքն ալ ընտիր, հոս սակայն հարազատ կը կարծեմ “պայծառազգեստ„ը, իբրեւ “շահ մեծաշահ„, սուր սայրասուր„։ — 23. V անդ. “մերկացաւ (զ)զգեստն իւր„ W Թղ. 199բ ունի “մերկեաց., համեմատելու է էջ 378 մերկաց, Զ. մերկեաց„ 200ա այսպէս նաեւ էջ 383 = Զ. 202ա, էջ 385 = Զ. 202ա, էջ 385 = Զ. 204ա. էջ 437 = Զ. 219ա։ — 24. V էջ 377 կամեցաւ տեղեկանալ = W անդ. “կամեցաւ ուսանել տե-

զեկանալ„։ — **25.** V էջ 378 “ի պահու առնուլ զնա„ = W թղ. 200ա “ի պահ„։ — **26.** V էջ 378 “մարգարէացան թագաւորութեանն իւրում = W անդ. “ի թագաւորութեանն„։ — **27.** V էջ 380 “եւ ինքն Աստուած„ = W 200բ. “Աստուած եւս„։ — **28.** էջ 382 “ծածկեցաւ երախտիքն„ = W թղ. 201բ “ծածկեցան„։ — **29.** V էջ 386 “Աստուած… ոչ լուաւ ինձ եւ արդ եկեալ„ = W 202բ “ոչ լուաւ ինձ եւ ի ձեռն մարգարէին եւ ի տեսլեան խնդրեցի[ն] ի նմանէն, ոչ լուաւ ինձ„, հմմտ. Ա. Թագ. ԻԸ 15 “ոչ լուաւ ինձ ոչ մարգարէիւք եւ ոչ երազովք„։ — **30.** V էջ 387 “վաղիւ անդր„ = W թղ. 203ա “ի վաղիւ անդր„։ — **31.** V էջ 387 “լինիցիս նոցա յուղարկիչ ի դժոխս„ = W թղ. 203բ “յուղարկո„ հմմտ. ՀԲ. Բ. “յուղարկ„։ — **32.** V էջ 390 “սկայազունք քաջամարտիկքդ„ = W թղ. 204ա “սկայազունքդ„։ — **33.** V էջ 391, “ի գլուխ ընկերի իւրում„ = W թղ. 204բ “իւրոյ„։ — **34.** V էջ 394 “եւ զի գիտասցես եթէ ի հիւր ժամու էր„. միւս օր. Հ(ե)—ր, մերը կը կարդայ “ի՞յր ժամու„ թղ. 205բ։ — **35.** V էջ 397 “յագդ եւ յագինս„ = W թղ. 206բ “յագդս„։ — **36.** V անդ. “խաւսել սկսաւ ընդ նա„ = W թղ. 207ա “ընդ նմա„։ — **37.** V էջ 399 “խրատատու գործոյս այսմիկ„ = W թղ. 207բ “խրատու… այսորիկ„։ — **38.** V անդ. “թողէք լիք, թող անարգէ զնա„ W ունի հետեւեալ ընթերցուածը “թողէք լիապէս անարգէ եւ զարզէ զնա„, թղ. 207բ. մեր մտքին համեմատելու է ՀԲ. Ա “լքանեմ„։ — **39.** V էջ 401 “երթանայցեմք„ = W թղ. 208ա “երթայցեմք„, որ յետոյ մտածուած կը թուի, հմմտ. Քննակ. Քերակ. Նախաշաւիղ, էջ 93, Ծան. 70։ — **40.** V անդ. “զխարդ խափանեսցէ ողջէտ խորհուրդն զայնպիսի խորհուրդն„ = W թղ. 208ա չունի V-ի նորաբանութիւնը, հմմտ. Բ. Թագ. ԺԷ. 23. “ոչ եղեւ խորհուրդն նորա„։ — **41.** V էջ 402 “առնել մեզ թիկունք ապաստանի„ = W թղ. 208բ թիկունս։ — **42.** V անդ. “ի սուրն սուսերի„ = W անդ. “ի սուր սուսերի„։ — **43.** V էջ 403 “եւ ընդ իմ զգեղ„ = W անդ. “ընդ ունիմ զգեղ„ — **44.** “թաւալանէր առաջի ոտիցն, Զ. ունի “թաւալ անկանէր„ նոյնպէս ընտիր ընթերցուածը, անդ։ — **45.** V էջ 404 “ոչ զմուրսւան իւր վերայ եալ„, W “փոքր եալ„ նոյնպէս դասական ձեւն ունի, թղ. 209ա։ — **46.** V անդ. “սկսան հակառակել… թէ ով… սիրէ զԴաւիթ„ = W անդ. “սիրիցէ„։ — **47.** V էջ 405 “ո՛ զինչ առնեմ ձեզ„ W “զինչ ինչ առնեմ ձեզ (ո՛ չիք)։ — **48.** V էջ 407 “զբորբոքումն կուտակեալ սաստկութիւն թշնամեացն իւրեանց առաքեաց ի նոսա„ = W թղ. 210ա “զբորբոքակուտակեալ սաստկութիւն… առաքեաց ի նոսա„. “բորբոքակուտակեալ„ անսովոր ածականը ծնունդ առած կ'երեւայ “սաստկութիւն„ գոյականին համաձայնելու համար, զոր եթէ “սաստկութեան„ ընթեռնունք, այն ատեն կանոնաւոր ընթացք կ'առնու V-ի հատուածը։ — **49.** V անդ. “անցից ընդ պարիսպ… անցից ընդ նոսա„ = W անդ. “ընդ պարիսպս… ընդ նոսա„։ — **50.** V էջ 408 “ընդարձակեցեր զգնացս ի մի ստորեւ իմ, զի մի գայթագղեսցին պճղունք իմ = W թղ. 210բ “ի ստորէ իմմէ… գօղասցեն„. հմմտ. Բ. Թագ. ԻԲ 37 “ընդարձակութիւն է ներքոյ ոտից իմոց. եւ ոչ տատանեցան բարձք իմ„. տես ՀԱ. 1911, էջ 49։ — **51.** V անդ. “աղաղակեցին առ Տէր„, W Բ. Թագ. ԻԲ 42. հետ կը կարդայ ուղիղ “աղաղակեսցեն„։ — **52.** V անդ. “իբրեւ զկաւ գռեհից„, W անդ. “գռեհաց„, այսպէս նաեւ Բ. Թագ. ԻԲ. 43։ — **53.** V էջ 409 “յայնոցիկ… բարձր արար զիս„ = W թղ. 210բ “այնոցիկ„, հմմտ. Բ. Թագ. ԻԲ 49 “յարուցելոց ի վերայ իմ բարձրացուսցէ զիս„։ — **54.** V անդ. “իբրեւ անձրեւ, որ զարթուցանէ զերկիր„ = W թղ. 211ա “զուարթացուցանէ„։ — **55.** V անդ. “ոչ է այնպէս եւ ընդ Աստուծոյ„ = W անդ. “ընդ իս եւ ընդ Աստուծոյ„. — **56.** V էջ 411 “ամենայն հոգեաց տան հաւր քո„ = W անդ. հոգւոց„ հմմտ. Մէնէվիշեան, Գ. Մոփսուեստացւոյ “Գործոց առաքելական լուծմունք„, 1911, էջ 40։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ։ — **1.** V էջ 415 “զամս կենաց զՅուդայի„ = W թղ. 211բ “զամս կենաց թագաւորաց զՅուդայի„։ — **2.** V էջ 417 “արկանէին զնովաւ զգեստ„ = W անդ. “զգեստս„։ — **3.** V էջ 420 “իսկ իբր մուտ„ W ունի “իբրեւ եմուտ„ թղ. 213ա։ — **4.** V էջ 42 “զիս կամեցաւ… թէ եղէց թագաւոր„ = W թղ. 213ա “թէ իցեմ„։ — **5.** “Վասն մեծ ծախուց„ = W թղ. 214ա “մեծամեծ„։ — **6.** V էջ 423 “յայն ժամանակի„ Զ. կանոնաւոր “յայնմ ժամանակի„, թղ. 214ա։ — **7.** V անդ. “երիս հազարս առակս„ = W թղ. 214ա “հազար„։ — **8.** V անդ. “ի դալար մի„ = W թղ. 214ա “ի դալարի մի„։ — **9.** V էջ 426 “կրկնապատիկ… խոստանայր„ = W թղ. 215 “խոստանայր„։ — **10.** V էջ 427 “եկանիցէ ժողովուրդն… տեսանիցեն„ = W թղ. 215բ, “տեսանիցէ„։ — **11.** V էջ 427 “կայ եւ վարի մոխիրն„ W թղ. 215բ “կայ եւ վայրի մոխիրն„. հմմտ. Գ. Թագ. ԺԳ. 3, “Հեղցի պատարագութիւնդ որ ի վերայ դորա„։ — **12.** V էջ 428 “չիք իսկ շահ„ = W թղ. 216ա “չիք ինչ շահ։ — **13.** V էջ 428 “առաքեցաւ նա անդ = W թղ. 216բ “անդրո եւ ի հակառակէն էջ 430 “հասանէր ի տեղի անդր„, Զ. թղ 216 “անդ„, իսկ էջ 437. “դարձոյց… ի մարմին անդ„, Զ. “անդր„, թղ. 219ա, էջ 434 “կերակրեաց ի ձոր անդր„, Զ. թղ. 218ա “անդ„, այսպէս ուղղելու է նաեւ քիչ մը վար “տրտմեցոյց զնա… ի ձոր անդր“ “անդ„։ — **14.** V էջ 429–430 “երթայր ընդ աներկիւղ ճանապարհն բազմախիտ ընդ խճողեալ մարգկաւն„

digitised by A.R.A.R.@

= W Թղ. 216բ “բազմախիտ խճողեալ մարդկամբքն„, ուստի “ընդ„ չկայ։ — 15. V էջ 430 “ի նմին մարգարէին գրատունէն„ = W անդ. “ի նորին„։ — 16. V էջ 433 “առեալ տանին զաւրհնութիւնսն„ = W Թղ. 217բ, “տայինն„։ — 17. V անդ. “ի դրայն Տարփաթուն„ = W անդ. “ի դրանն„, համմտ. քիչ մը վար “առ դրանն քաղաքին„։ — 18. V էջ 435 “զսեամ վերնատանն„ = W Թղ. 218ա “զսեամն„։ — 19. V էջ 432 “կշռեցաւ ի վերայ նորա„, այսպէս նաեւ էջ 454, Ձեռագիրը երկու տեղ ալ կը կարդայ “կծկեցաւ„։ — 20. V էջ 436 “որթուցն ձուլածոյ„ = W “ձուլածուած„ (?), Թղ. 219ա։ — 21. V էջ 438 “յաղաւթիցն նորա արձակին երկինք ի կապանաց անաւ բանին„ = W Թղ. 219բ “ի կապանաց անտի զոր կապեաց ի ձեռն բանին„, այս յաւելուածով “բանին„ աղեղ բայց կ'ըլլայ գոյական (Այտընեան, Քննակ. Քեր. Ն-Խղ. էջ 96)։ — 22. V անդ. օրինակին մէջ “ի տապակաբիեան ամլոյն„ համառածը ըստ լուսանցիցն կը գրուի “ի տարկութենէ„, W ալ վերջին ձեւն ունի, Թղ. 219բ։ — 23. V էջ 441 “կուտեցին զզաւրսն„ = W Թղ. 220բ “կոտորեցին„, համմտ. քիչ մը վար “կոտորեցին... հարիւր հազար հետեւակ„։ — 24. V էջ 441 “փոխանակ ընդ սպանելոյն զնա„ = W անդ. “սպանանելոյն„։ — 25. V էջ 442 “անդրէն եւ անդ„ = W Թղ. 221ա “անդէն եւ անդ„, եւ ի հակառակէն V էջ 434 “անդէն առ դրանն„, Ձ. Թղ. 218ա “անդրէն„, տես եւ էջ 445 “կրկնեցաւ անդէն„ Ձ. Թղ. 222ա “անդրէն„։ — 26. V էջ 442 “այլ դու քեզէն քոյին արձակեցեր„ = W Թղ. 221ա չէք քոյին ոչ-դասականը, համմտ. Գաթրճեան, Ս. Պատարագամատոյցք, էջ 533։ — 27. V էջ 442 “մեծաւ թախծիւ„ = Ձ. ունի “թախձանաւք„, Թղ. 221։ — 28. V էջ 443 “ընդ նմա եւ Իզաբել խորհուրդ առեալ = W Թղ. 221ա “ընդ նմա եւ ընդ Իզաբելէ։ — 29. V անդ. “եզգասուն նորա յաւեր„ = W Թղ. 221ա “եա„։ — 30. V էջ 444 “հարց տերամբ„ = W Թղ. 221բ “ի տեառնէ„։ — 31. V էջ 444 “առաքեաց ներքինի մի„, W կը յաւելու “զնմանէ„, Թղ. 221բ, համմտ. էջ 445 “որ չադաւն զնմանէ„։ — 32. V էջ 445 “կաց առաջի տեառն իբրեւ ոչ կամեցաւ„ = W Թղ. անդ. “իբրեւ ոչ կոչեցաւ„, համմտ. քիչ մը վար “իբրեւ ոչ կոչեցաւ„։ — 35. V էջ 447, “առաքեաց գիտել = W Թղ. 222բ “գիտել ճշմարտել„, տես նաեւ էջ 435 “զի ճշմարտեալ հաւատասցէ„ = W Թղ. 218բ “զի ճշմարտեալ գիտասցէ եւ հաւատասցէ„։ — 36 V էջ 447 “յանապատի մի յանիւք... հանդերձ յանիւքն„ = W Թղ. 222բ “յիւնապետ մի յիւնիւք... հանդերձ յիւանիւքն„։ — 37. V էջ 448 “եղիցի հոգին քո կրկին անգամ ի վերայ իմ, քանզի այն որ էր ի քեզ... զինչ արար քեւ՝ արասցէ եւ ինեւ„ = W անդ. “հոգի քո... քան զայն որ էր ի քեզ... զոր ինչ արար քեւ։ — 38. V էջ 449 “եւ այլ ոչ եղեւ անդ„ = W Թղ. 223ա “ոչ եւս եղեւ անդ„։ — 39. V էջ 449 “գայ առա ոչ Եղիշա... այլ զի գոյ առա պաշտաւնեայն Եղիայի„ Ձ. չունի “ոչ... այլ զի — Եղիայի„ Թղ. 223բ, համմտ. Դ. Թագ. Հ 11 “Էր առա Եղիսեէ„։ — 40. V էջ 450 “զի նա է գուրշ ուղտապանաց„ = W Թղ. 223բ “գուբսուղ տապանաց„։ — 41. V էջ 450 “արդարեւ արդ այս այսպէս իցէ„ = W Թղ. 223բ “արդ„ չէք։ — 42. V էջ 451, “մատոյց զորդին իւր պատարագ„ = W Թղ. 224ա “զորդին իւր կառոց իւրոյ պատարագ„։ — 43. V էջ 454 “յորանչեցաւ եւթն անգամ„ = W Թղ. 225ա այսպէս՝ “որ (բաց տեղ թողուած) նշեցաւ„. Ս. Գիրքն ունի “եւ ծոծկեաց զմանուկն մինչեւ ցեւթն անգամ„ Դ. Թագ. Դ 35։ — 44. V էջ 456, “պառաւն խոշմերեա„, միւս օրինակն ժամերես մեր Ձեռ. “խոշեմերեա„. կը կարդամ “խորշոմերեա„ ըստ ՀԲ։ — 45. V էջ 457 “դայեակք իւրեանց W ունի հետաքրքրական ձեւ մը դահեակք, Թղ. 226ա, համմտ. “շայեկան„ եւ “շահեկան„. տես սակայն Հիւբշման, Arm. Gr. էջ 437։ — 46. V էջ 459, “քանզի եթէ նա միայն կայր... եւ կամ եթէ տեսել ինչ եռես„ = W Թղ. 226բ “կամ [զի] եթէ... եւ կամ„։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ (Դ)ԻԲՐԱՄԵՆՈՒ։ — 1. V էջ 464 “Գրէ դարձեալ երկոտասան ազգք... Յակոբայ մինչեւ ի Դաւիթ„ = W Թղ. 226ա “ազգ... ի Յակոբայ։ — 2. V անդ. “Իբրեւ համարէր զորդիսն Յեքոնեայ... եւ հասանէ մինչեւ...„ = W անդ ունի “համարեա„, զոր կը կարդամ “համարեայ„ (= համարէ), համմտ. քիչ մը վեր “ի Փարեսայ ի Դաւիթ համարեայ„ (= համարի), Ձեռագիրն ունի դարձեալ “համարեա„. այս ձեւ ընթերցուածի մասին մատղութեան արժանի է Ձալըխ-Այտընեան, Քերակ. էջ 414—415։ — 3. V էջ 465 “ապաւինեցան ի նոսա եւ կարդացին առ նա„ = W Թղ. 227բ “ապաւինեցան ի նա„։ — 4. V անդ. “մինչեւ ի Մովսէս... մինչեւ յԱզարիայ„ = W անդ. եւ ի Մովսիսէ մինչեւ յԱզարիա„։ — 5. էջ 467 “խընդրութեամբ խնդրել զվրէժ Տեառն զամենայն զրկողաց նորա„ = W Թղ. 228ա “խնդրութեամբ... յամենայն զրկողաց նորա„։ — 6. V էջ 468 “նոքա եւ ոչ ինչ ոչ արարին„ = W Թղ. 228ա “եւ ոչ մի ինչ արարին„։ — 7. V անդ. “երբ եւ յանդիմանէ„ = W Թղ. 228բ “իբրեւ յանդիմանէ„։ — 8. V էջ 469 “զորս ի ներս հրամայէր արկանել„ = W Թղ. 228բ “ի ներքս„։ — 9. V էջ 470 “սպանանել զրկայազն յայլազգեաց„ = W Թղ. 227ա “այլազգեաց„։ — 10. V էջ 470 “հաճեցայ ես յիարայելի„ = W Թղ. 229ա “Իսրայելի„։ — 11. V էջ 472 յերեաց Ղաւուղի„ W կը յաւելու “աներոյ իւրոյ„, Թղ. 229բ։ — 12. V էջ 472, “ի խառանէ եւ յԱրամայ Միջագետաց„ W ունի “Գետամիջաց„, շատ հետաքրքրական ընթերցուածը, համմտ.

digitised by A.R.A.R.@

«բերդամէջ, փողոցամէջ, քաղաքամէջ»: — **13.** V էջ 473 «ուր խրատն առուգութեան է, անդէն եւ յանցանքն աղատութեան» = W թղ. 230ա, «անդ են եւ յանցանքն»: — **14.** V էջ 474 «յայտ է աւասիկ» = W թղ. 230ա ի յայտ է: — **15.** V էջ 475 «Մերկացուցեալ զառաւեր իւր» = W թղ. 230 «մերկացեալ». Հմմտ. քիչ մը վար «Մերկացեալ ունէր զառաւեր իւր»: — **16.** V էջ 475 «եւ աստ (sic) ցանէր» = W թղ. 230բ «աստ»: — **17.** V էջ 477 «երկաթն եւ քարքն կոփածոյք» = W թղ. 231ա «քարն», որով «+ոչ+» անկանոն յոգնակին կը ջնջուի: — **18.** V էջ 477 «ի պարթեւաց թագաւորաց Պարսից» = W թղ. 477 «ի պարթեւաց»: — **19.** V էջ 479 «ընտրեաց տէր զտուն հաւր իւրոյ, եւ ի տանէ հաւր իւրոյ զիս ընտրեաց» = W թղ. 232ա «զտուն հաւր իմոյ եւ ի տանէ հաւր իմոյ»: — **20.** V էջ 480 «խնդրեա ինձ» Զ·ի մէջ եղած է «խնդրէ», թղ. 232ա: — **21.** V էջ 480 «զնոյնչափ քարանցն» = W թղ. 232ա «զնոյն չափ»: — **22.** V էջ 480 «զի տեղին եւս» = W թղ. 232ա «զի եւ տեղին եւս», Հմմտ. Զալըխ-Այտըն. Քեր. էջ 168, ծան. 2: — **23.** V էջ 482 «բազում ամրապարիսպ քաղաքաւքն» Զեռ. ունի «բազմապարիսպ քաղաքաւքն», թղ. 232բ: — **24.** V էջ 484 «չեւ երթեալ էին» = W թղ. 233 «չեւ էին երթեալ»: — **25.** V էջ 485 «յառաջնումն» = W թղ. 233բ «առաջնումն»: — **26.** V անդ. «այս առաքեցաւ» = այս ինքն առաքեցաւ: — **27.** V էջ 486 «եւ ապա զնորա այնուքիկ ըստ նմանէն» = W թղ. 234ա «զնորա», ունի «զնորա» ի փոխարէն, «այնուքիկ» կը մնայ անորոշ: — **28.** V էջ 488 «անկաւ ընդ մէջ աչաց թագաւորին» Զ. ունի թղ. 234բ «ի մէջ»: — **29.** V էջ 488 «ոչ թաղեցաւ նա ի գերեզմանս թագաւորաց» W կը յաւելու «ըստ աւրինի թագաւորաց», թղ. 234: — **30.** V էջ 489 «իբրու թագաւորեցաւ» = W թղ. 234բ «իբրեւ»: — **31.** V էջ 491 «վայրեաց զմոխիր նոցա ի վերայ գերեզմանաց» W ունի «վառեաց», Հմմտ. վերը հատ. 11 (Մեկնութիւն թագաւորութեան): — **32.** V էջ 491 «գտաւ ի տուն տեառն» = W թղ. 235բ «ի տանն»: — **33.** անդ. «պատառեաց զպատմուճան իւր» = W թղ. 235բ «պատառեցաւ», տես Զալըխ.-Այտըն, Քեր. էջ 240: — **34.** V էջ 493, Յովսեայ «որչափ եւս առաւել պարտ եւ պատշաճ էր, որ ճշմարիտ Աստուածն ունէր՝ եւ ոչ ելանէր ի մարտ պատերազմի» = W թղ. 236ա «որչափ եւս առաւել պարտ եւ պատշաճ էր — որ (ոչ չէր) զճշմարիտ Աստուածն ունէր իւր — չելանել ի մարտ պատերազմի»:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ

Ցուցակ Ձեռագրաց Ս. Աստուածածին մայր եկեղեցւոյն:

(Շարունակութիւն)

31.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՍԱՂՄՈՍ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ՌՃԲ = 1653։

ԹՈՒՂԹՔ՝ 242 (արդի վիճակին մէջ): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25×20×4 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը՝ 19-6 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողերն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող՝ 21, տօնացոյցին մէջ 28: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, հիմայ բոլորովին քրքրուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ պատռտած, թափթփած. թերթերը պակաս, անգործածելի: — ՎԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 102բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ չկան. քանի մը գլխազարդերը շատ անարուեստ: — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս. տեղ՝ Եզագիրանի Փառակայ գիւղ. թուական՝ 1645էն մինչեւ 1653 (ծերութեան պատճառով թուի թէ 8 տարիէն վերջացուցած է). տէր՝ գրիչը:

Կը պարունակէ. Ժամագիրք էջ 1ա—102բ. Առանձին Սաղմոս էջ 103ա—213բ. Տօնացոյց էջ 214ա—239ա. Թագաւորք ապաշխարութեան եւն էջ 239բ—242բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 29ա. Վա՜յ է ախմար գրչիս:

Էջ 58ա. Վա՜յ է քեզ ախմար եւ փթեալ գրիչ:

Էջ 62ա. Վա՜յ քեզ ախմար գրիչ. Որ. կ. ամաց (60 ամեայ) եղայ ոչ ունիս մատն բարի վա՜յ քեզ դատաստանին:

Էջ 72ա. Վա՜յ ինձ անարժան պղծոյս մեղաց փուլ: (Նոտր գրով) Յիշեցէք 'ի տէրն ամենակալ:

Էջ 78բ. Փառք ամեն որ երրորդութեն հաւր եւ որդոյ եւ հոգոյն սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից. Ամեն: Գրեցաւ. Առեննագիրքս. Ձեռամբ անարժան գրչի մարտիրոսի. Ի թվկնիս հայոց. ռ. ճբ. ի թագաւորութե պարսից շահաբասին. 'ի հայրապետութե. աթոռոյս սբ խաչատուր վարդապետի. Ի կեղեցին սբ հայոց. Փլիպոսս. սրբ եւ քաջ բարունակեալին. գրեցաւ ի յերկիրն աղաշկիրան. 'ի գեաւղն որ կոչի փառակայ. ընդ հովանեաւ սրբոյն գէորգայ. որ կոչի. ծորոյ վանք:

Էջ 102ա. Եղկելի. մարտիրոս գրիչս յիշեցէք: Ո՜վ աչացս լոյս Սաղմոս Երգողք: Ի թվկնիս ռ. ղզ.

Էջ 200ա. Ի թվկնիս Հայոց. ռ. ճ. էր: Անմեղագիր՝ լերուք. Ո՜վ աչացս լոյս՝ Հարք՝ եւ Եղբարք. կզ. ամաց եմ: Աչքս վատեր է: Ասակ թէ ինչ լինիմ. Մեղօք փթեալ է հոգիս:

Էջ 213բ—214ա (այլ գրչէ նոտրագիր).

թիւ արկանեմ 'ի քարտիսի.
ութն մատամբքն քերթողի.
յօգն ի տոցունց արդ արտաքսի.
մուծմամբ Նէ՛ոն յոբելեանի.
պարզիւք քանից յետոյ.

digitised by A.R.A.R.@